

pedagogics is examined. The etymology of a word gramotnost' (literacy) is investigated. Two meanings of the given category are established. In the first meaning "musical literacy" is understood as practical and theoretical knowledge. It is knowledge of musical writing means, special musical-graphic signs. Also it is skill and ability of somebody to operate with these means for reading and "spelling" the musical texts. In second (much wider) meaning "musical literacy" means practical and theoretical knowledge of language system of music. It can be compared to grammar of verbal language. Also it means a skill and ability of the man to create or to reconstruct the musical text according to the laws, norms and usage of some concrete musical language. An educational subject either manual, or unit of the program with the name «the musical grammar» is, first of all, actual information on the main parties and properties of music, facts of a history, some adapted theoretical knowledge (for example, about musical meter, intonation, intervals, tonality etc.). The study of the musical letter as subject assumes also mastering by learning some skills музицирования: pure(clean) and рум.мическу стройного of singing, recognition on hearing of separate elements of musical speech.

The given definition of a term "musical literacy" allows to research the pedagogical process of musical writing system development by the school pupils.

***Key words:** musical writing system, musical literacy, technique of musical training.*

ВОЛЯ В ПРОЦЕСІ ІНТЕРПРЕТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-МУЗИКАНТІВ

УДК: 378.016

Хе Івєнь

У статті розглянуто механізми регулювання суб'єктом своєї діяльності, уточнені поняття «вольова дія» і «вольове зусилля». Визначені особливості вольового регулювання в теорії і практиці підготовки майбутнього вчителя музики до інтерпретаційної діяльності.

***Ключові слова:** інтерпретація, воля, мотив, музичний твір, вольова регуляція, звукотворча воля, вольове зусилля, вольова дія, мотивація, вибір.*

ВОЛЯ В ПРОЦЕССЕ ИНТЕРПРЕТАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ-МУЗЫКАНТОВ

Хе Ивєнь

В статье рассмотрены механизмы регулирования субъектом своей деятельности, уточнены понятие «волевое действие» и «волевое усилие». Проанализированы особенности волевого регулирования в теории и практике подготовки будущего учителя музыки к интерпретационной деятельности.

Ключевые слова: интерпретация, воля, мотив, музыкальное произведение, волевая регуляция, звукотворческая воля, волевое усилие, волевое действие, мотивация, выбор.

WILLPOWER IN THE PROCESS OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY OF STUDENTS-MUSICIANS

He yi wen

This article describes the mechanisms for regulating the subject of its activities, clarified the term «act of will» and «willpower». The features of volitional control in the theory and practice of training of the future teacher of music to interpretive activities.

Keywords: *interpretation, will, motive, music tygr, volitional regulation, zvukotvorcha will, willpower, volitional action, motivation, choice.*

Реалізація звукотворчих компонентів у процесі інтерпретаційної діяльності вчителя музики з метою створення музично-художнього образу вимагає від виконавця певних фізичних і психологічних зусиль: уявлення всієї виконавської концепції й різних варіантів музичної об'єктивізації слухових уявлень, пошук виразних інтонацій, відбір необхідних варіантів звучання, об'єктивація ідеальних інтонацій на основі певних фізичних дій, пошук відповідних технічних прийомів, що фіксуються шляхом повторення, утворення формотворних структур керування рухами, творче застосування спонтанної рухової активності (випадкові «знахідки» виконавця), оцінювання результатів, збагачення первісних слухових уявлень, придушення небажаних імпульсів (прискорення темпу, ритмічні відхилення, пов'язані з технічними незручностями, інтонаційне дроблення довгих фраз, недоречне акцентування, спонтанне натискання педалі).

Така внутрішня робота виконавця вимагає певних волевих корекційних зусиль, пов'язаних з процесами волевої регуляції, мотивацією, самоконтролем, самодетермінацією, оцінкою, вибором.

Метою цієї роботи є розгляд різних наукових підходів теорії волі, вивчення механізмів регулювання людиною своєї діяльності, пов'язаної з подоланням внутрішніх і зовнішніх перешкод, а також дослідження особливостей волевого регулювання в теорії й практиці підготовки майбутнього вчителя музики до інтерпретаційної діяльності.

У наш час у психологічній науці немає єдиної теорії волі, хоча багатьма вченими й чиняться спроби розробити цілісне вчення про волю з його термінологічною визначеністю й однозначністю.

У теорії волі сьогодні гостро постає питання вивчення механізмів свідомої й доцільної поведінки. Деякі вчені розділяють категорії воля й мотивація, що призводить до того, що воля й мотивація в якості побудників і регуляторів діяльності розглядаються як самостійні психологічні феномени. У своїй роботі ми дотримуємося позиції вчених, які говорять не просто про зв'язок волі й мотивації, а вказують на залученість мотивації людини до її волі [2, 66]. Так, особливістю підходу Е. П. Ільїна до викладу питання про волеву сферу є те, що він розглядає волю не тільки як мотивацію, а, навпаки, мотивацію —

«як вольову інтелектуальну активність людини, як суттєву частину довільного керування» [2, 69]. У роботі «Психологія волі» автор вказує, що функції волі не зводяться тільки до спонукання активності людини (самодетермінації). Воля проявляє себе й в ініціації (запуску) дій, й у свідомому контролі над ними, і в подоланні виникаючих по ходу діяльності утруднень.

У науці існують розбіжності й щодо визначення категорії «воля». Одні автори під волею розуміють будь-яку довільну регуляцію, інші ж схильні враховувати тільки ті акти людської поведінки, які орієнтовані на подолання труднощів і перешкод, треті (фізіологи) зводять волю до мовних самонаказів, до саморегуляції за участю другої сигнальної системи.

Ґрунтуючись на аналізі різних підходів у теорії волі, можна стверджувати, що серед найбільш популярних напрямків у дослідженні проблеми волі виділяються дві теорії: гетерономна й автономна. Гетерономні теорії зводять вольові дії до складних психічних процесів невольового характеру – асоціативним й інтелектуальним процесам. Представники цієї теорії припускають, що у процесі діяльності спочатку виникає імпульсивна поведінка, потім на її основі актуалізується дія, яка виробляється на основі звички, а вже після цього виникає дія, контрольована розумом, тобто вольова дія. Недоліком цієї теорії, вказує Е. П. Ільїн, є твердження про те, що воля не має власного змісту й актуалізується тільки якщо буде потреба [2, 76].

Усі теорії автономної волі можна розділити на три групи:

- мотиваційний підхід;
- підхід вільного вибору;
- регуляційний підхід.

При мотиваційному підході воля пояснюється за допомогою категорії психології мотивації. У свою чергу він ділиться на:

1) теорії, які вважають волю як надлюдську, світову силу (Є. Гартман, А. Шопенгауер, Г. І. Челпанов);

2) теорії, що розглядають волю як початковий момент мотивації дії (Т. Гоббса, Т. Рібо, К. Левіна);

3) теорії, що розуміють волю як здатність долати перешкоди (Ю. Куль, Х. Хекхаузен, Д.Н. Узнадзе, Н. Ах, Л. С. Виготський).

Теорія підходу вільного вибору полягає у співвідношенні вольових процесів з проблемою здійснення вибору (І. Кант, У. Джемс, С. Л. Рубінштейн). Регуляційний підхід співвідносить волю не з певними змістами, а з функцією контролю, керування й саморегуляції (М. Я. Басов, К. Левін). Під вольовою регуляцією вчені розуміють навмисно здійснюваний контроль спонукання до дії, свідомо прийнятої по необхідності й виконуваної людиною на свій розсуд. В. І. Селіванова, В. А. Іванников, К. К. Платонов визначають волю як свідому регуляцію людиною своєї поведінки в результаті подолання внутрішніх і зовнішніх перешкод на шляху до мети. Отже, регуляція трактується як зовнішні примусові впливи на людську систему, спрямовані на підтримку заданих функцій.

Для пояснення факту регуляції особистістю своєї поведінки або діяльності психологи використовують поняття психічна регуляція, маючи на увазі під нею ініціацію активності (П. К. Анохін, К. А. Абульханова-Славська, А. А. Вербицький, В. А. Іванников, О. А. Коношкін, І. М. Сеченов, О. В. Ти-

хомиров, С. Л. Рубінштейн, М. Brichcin, V. E. Frank, L. Como, J. R. Nuttin та ін.).

Серед рівнів психічної регуляції вчені виділяють наступні:

- мимовільна регуляція (допсихічні мимовільні реакції; образна (сенсорна) і перцептивна регуляція);
  - довільна регуляція (мовно-розумовий рівень регулювання);
  - вольова регуляція (вищий рівень довільної регуляції діяльності, що забезпечує подолання труднощів при досягненні мети) [2, 175].
- Дотримуючись теорії автономної волі, виходячи із завдань нашого дослідження, вважаємо за необхідне визначити структуру вольової регуляції й саморегуляції, механізми здійснення вольового зусилля й дії.

Вольова дія завжди пов'язана з усвідомленням мети діяльності, її значимості, з підпорядкуванням цієї меті виконуваних дій. Воля у виборі дії проявляється в тому, що, свідомо відмовившись від звичного способу вирішення завдання, індивід обирає інший, іноді більш важкий, і намагається не відступати від нього.

Таким чином, навмисна зміна змісту дій відбувається в силу відсутності зв'язку між потребою, мотивами й метою.

Ступенем труднощів ситуації обумовлюється необхідність здійснення вольового зусилля. Вольове зусилля – це спосіб, за допомогою якого відбувається подолання труднощів у процесі здійснення цілеспрямованої дії; воно забезпечує можливість благополучного протікання діяльності й досягнення раніше поставлених цілей. Даний механізм вольової регуляції співвідносять із різними видами самостимуляції. Зазвичай виділяють чотири форми самостимуляції: 1) пряма форма у вигляді самонаказів, самопідбадьорення й самоавіання, 2) непряма форма у вигляді створення образів, уявлень, пов'язаних з досягненням, 3) абстрактна форма у вигляді побудови системи міркувань, логічних обґрунтувань і висновків, 4) комбінована форма як комбінація елементів трьох попередніх форм.

У ряді ситуацій механізмом вольової регуляції виступає вольова саморегуляція, яка є складовою частиною довільного керування особистістю своєю поведінкою й діяльністю. Д. Ю. Жихарев, указуючи на структуру вольової саморегуляції особистості, відзначає наступні 3 блоки: спонукальний, виконавчий і результативний. Ці блоки, у свою чергу, включають такі компоненти: самостійність при виборі мети, її усвідомленість, способи реагування на вдачі й невдачі, способи реалізації цілей (зовнішні й внутрішні), самовиховання, емоційні реакції при зіткненні з труднощами, задоволеність собою та ін. [1].

Вольова дія, вольове зусилля, саморегуляція й самодетермінація є складовими вольової регуляції. Здійснення вольового зусилля й навмисна зміна змісту дій є механізмами вольової регуляції. Вольова регуляція може залучитися до діяльності на кожному з етапів її здійснення: ініціації діяльності, вибору засобів і способів її виконання, слідування наміченому плану або відхилення від нього, контролю виконання [1]. Особливість включення вольової регуляції у початковий момент здійснення діяльності полягає в тому, що людина, свідомо відмовляючись від одних тяжіль, мотивів і цілей, віддає перевагу іншим і реалізує їх всупереч безпосереднім спонуканням. Структура вольової регуляції, на думку Т. Шульги, включає компоненти, що складають три блоки:

спонукальний – наміри, мотиви й цілі; виконавчий – способи й дії; результативний – результати діяльності. Перший блок – спонукальний, містить у собі наміри, мотиви й цілі людини, тобто міру самостійності суб'єкта при постановці мети, її усвідомленість, ієрархію мотивів, наявність прагнення до оцінки своєї діяльності й способи реагування на вдачі або невдачі. До показників другого – виконавчого блоку відносяться прояви способів реалізації поставлених цілей (зовнішніх і внутрішніх – вироблених самою особою), стосовно до завдань і ситуацій. Показниками результативного – третього блоку є підсумки конкретних дій за рішенням завдань (імітація рішення – дієве рішення), рівень сформованості вольових якостей (у цілому й значення окремих вольових якостей у певному віці), намічені програми дії (самовиховання, досягнення конкретних результатів), ступінь задоволеності собою й характер емоційних реакцій при зустрічі з труднощами.

Виходячи з вищевикладеного, можна резюмувати, що зміст поняття волі музиканта-виконавця містить у собі свідоме регулювання інтерпретатором процесом звукоутворення, виражене в умінні долати внутрішні й зовнішні технічні труднощі при здійсненні цілеспрямованих музично-виконавських дій. Уживаний нами термін «техніка» уживається в цьому випадку в контексті художньої установки виконавця, технічних прийомів, які змінюються залежно від прагнень виконавця.

Вищевказані прагнення виконавця К. А. Мартінсен називає «звукотворчою волею» [3, 24]. На думку автора, «звукотворча воля» інтерпретатора – не результат призначення, вона формується поступово під впливом ряду факторів, серед яких певну, часто більшу роль відіграє вплив викладача. Таким чином, виховання «звукотворчої волі» виконавця, на наш погляд, є основним завданням музиканта-педагога. На підставі аналізу різних теоретичних підходів ми робимо наступні висновки:

- воля – свідоме регулювання людиною своєї поведінки в результаті подолання внутрішніх і зовнішніх перешкод у процесі реалізації поставленої мети;
- регуляція трактується нами як зовнішні примусові впливи на людську систему, спрямовані на підтримку заданих функцій;
- вольове зусилля – це спосіб, за допомогою якого відбувається подолання труднощів у процесі здійснення цілеспрямованої дії;
- вольова дія, вольове зусилля, саморегуляція й самодетермінація є складовими вольової регуляції. Здійснення вольового зусилля й навмисна зміна змісту дій є механізмами вольової регуляції;
- зміст поняття волі музиканта-виконавця містить у собі свідоме регулювання інтерпретатором процесом звукотворчості, вираженим в умінні долати внутрішні й зовнішні технічні труднощі при здійсненні цілеспрямованих музично-виконавських дій.

Література

1. Жихарев Д. Ю. Формирование волевой саморегуляции человека в спортивной деятельности [Электронный ресурс] / Д. Ю. Жихарев // Прикладная психология и психоанализ : электронный научный журнал. – 2010. – № 4. – Режим доступа: <http://ppip.idnk.ru>.

2. Ильин Е. П. Психология воли / Е. П. Ильин. — [2-е изд., перераб. и доп.]. — СПб. : Питер, 2009. — 368 с.

3. Мартинсен К. А. Индивидуальная фортепианная техника на основе звукотворческой воли / Карл Адольф Мартинсен / [пер. с нем. В. Л. Михелис, ред., примеч. и вступ. ст. Г. М. Когана]. — М. : Музыка, 1966. — 220 с.

4. Шульга Т. И. Проблемы волевой регуляции в онтогенезе [Электронный ресурс] / Т. И. Шульга // Вопросы психологии. — 1994. — № 1. — Режим доступа: <http://voppsy.ru/issues/1994/941/941105.htm>.

WILLPOWER IN THE PROCESS OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY OF STUDENTS-MUSICIANS

He yi wen

Abstract. *There is no unified Willpower Theory in psychological science, though many scientists take attempts to develop an integral theory about willpower with its term determinacy and unambiguity. Study of conscious and rational behaviour patterns is a serious matter today in the Willpower Theory. Some scientists divide the terms of willpower and motivation from each other, and as a result the willpower and motivation as incentives and activity regulators are considered as autonomous psychological phenomena. In our work we take the position of scientists, who consider not only the connection between will and motivation, but also denote that the willpower of man includes its motivation. There are disputes regard the definition of term “willpower”. One authors consider any accident regulations, other ones consider only those facts of man’s behaviour which regard the overcoming of difficulties and obstacles, the third ones (physiologists) reduce the willpower to verbal self-oriented orders, to the regulation with the participation of second signaling system.*

The willed action is always connected with the realization of the purpose of activity, its significance, with the obedience to this purpose of performed actions. In this way, intended change of actions sense takes place because of absence of connection between needs, motives and purpose. The willed effort — is a method, with the help of which the difficulties are overcome in the process of performance of purposeful action; it provides the possibility of success of activity and achievement of goals set before. This pattern of willed regulation is related with different self-stimulation types. Four forms of self-stimulation are denoted: 1) the direct form by way of self-oriented orders, self-encouraging and self-suggestion, 2) indirect form by way of creation of images, ideas connected with the achievement, 3) an abstract by way of construction of system of reasoning, logical grounds and conclusions, 4) combined form by way of combination of elements of three previous forms.